

nrc.next

Blijf vooral je Fair Trade koffie drinken

Vrijdag, 24 oktober 2008 / pagina 12-13

Rotterdam.

Fair Trade bestaat twintig jaar. Profiteren boeren nou van het keurmerk?

Ja, maar wel indirect. Gisteren verscheen er het boek 'The impact of Fair Trade' over.

In de supermarkt liggen steeds meer producten die beloven dat ze op een verantwoorde manier gemaakt zijn. Het begon met de koffie van Max Havelaar, maar inmiddels gaat het ook om fruit, thee, wijn, cacao, textiel, cosmetica en talloze andere producten. Certificaten en keurmerken als Fair Trade, EKO, Demeter, Fairfood en UTZ Certified moeten de consument overtuigen dat er bij vervaardiging geen sprake is van uitbuiting of biologische productie.

Max Havelaar en de overkoepelende organisatie Fair Trade zijn hiervan veruit de bekendste. Omdat het keurmerk twintig jaar bestaat, heeft ontwikkelingsorganisatie Solidaridad, een van de initiatiefnemers van Fair Trade, aan het Centrum voor Ontwikkelingsstudies (CIDIN) van de Radboud Universiteit Nijmegen gevraagd om een onafhankelijk onderzoek te doen naar de impact van twintig jaar Fair Trade. Hebben de boeren er echt van geprofiteerd?

Het antwoord is ja, maar indirect. Hun inkomen is niet substantieel hoger doordat Fair Trade een betere prijs voor hun producten betaald. Maar door de stabiele prijs kunnen ze wel makkelijker geld lenen van banken en meer investeren in hun bedrijf.

Medewerkers van CIDIN hebben ongeveer 3.000 families geïnterviewd, die zich bezig houden met de koffie- en bananenteelt. In Latijns-Amerika ging het vooral om individuele boeren die zijn verenigd in coöperaties. In Afrika is er vooral met werknemers van grote plantages gesproken. Het resultaat van het onderzoek is het boek 'The impact of Fair Trade' dat gisteren in de Paleiskerk in Den Haag werd gepresenteerd.

Het is voor het eerst dat er zo'n omvangrijk kwantitatief onderzoek is gedaan naar dit onderwerp. "In mijn vakgebied bestaan weinig methodes om de impact van Fair Trade te meten", zegt Ruerd Ruben, ontwikkelingseconoom aan de Radboud Universiteit Nijmegen die het onderzoek heeft geleid. "Ontwikkelingsorganisaties doen op hun website allerlei uitspraken dat de boeren beter zijn geworden van Fair Trade, maar die zijn nergens op gebaseerd. Hun grote fout is dat ze naar boeren zijn gegaan en hebben gevraagd: hebben jullie geprofiteerd van Fair Trade? Die boeren zeggen natuurlijk: ja."

Hoe weet je zeker dat de boeren hun verbeterde positie te danken hebben aan Fair Trade en niet aan andere omstandigheden, zoals het weer of gewoon omdat ze ondernemend zijn? Ruben: "Ontwikkelingsorganisaties zijn notoir slecht in het in kaart brengen van de beginsituatie van boeren, voordat ze in zee gingen met Fair Trade. Misschien zouden die boeren sowieso wel succes hebben gehad. Om dat uit te sluiten zijn we op zoek gegaan naar coöperaties en plantages met dezelfde wezenlijke eigenschappen, de één Fair Trade en de ander niet, en hebben we hun situatie vergeleken."

De meest opmerkelijke uitkomst is dat de boeren qua inkomen niet substantieel profiteren van Fair Trade. "In de meeste gevallen zijn de inkomstenverschillen tussen gewone boeren en Fair Tradeboeren beperkt", zegt Ruben. "Dat is logisch, gezien de hogere goederenprijzen van de afgelopen jaren. De Fair Tradeprijs en de wereldprijs lagen niet ver uit elkaar."

Ironisch genoeg hebben de gewone boeren nog het meest geprofiteerd van Fair Trade. "Als 30 procent van de boeren in een gebied aan Fair Trade levert, dan gaan handelaren de andere boeren in de regio namelijk dezelfde prijs betalen", legt Ruben uit. "Je wordt een belangrijke regionale speler."

Fair Trade betaalt behalve een vaste prijs, ook premie aan een ontwikkelingsfonds. Het idee is dat

dit geld moet worden geïnvesteerd in onderwijs, gezondheidszorg, elektriciteit of infrastructuur, kortom dingen waar de hele gemeenschap wat aan heeft. Dit gebeurt in de meeste gevallen ook. Ruben: "Daar profiteren de gewone boeren in de regio natuurlijk ook van. Dat zorgt soms voor scheve blikken van de Fair Tradeboeren, die de premie liever gebruiken voor hunzelf en hun gezin."

Hoewel het inkomen van Fair Tradeboeren dus niet veel hoger is, profiteren ze wel degelijk van de stabiele prijs, zegt Ruben "Gewone boeren zijn vaak alleen met de dag van morgen bezig. De Fair Tradeboeren kijken meer naar de toekomst. Ze investeren meer in zaken als bodemverbetering en onderwijs voor hun kinderen. Daar worden ze niet nu rijker van, maar straks misschien wel."

In Afrika richtte het onderzoek zich op de werknemers van twee grote plantages, in Ghana en in Kenia. "De loonverschillen tussen werknemers van de Fair Tradeplantage en werknemers van een gewone plantage zijn minimaal", zegt Ruben.

Maar hij legt uit dat ook hier de gewone werknemers profiteren van Fair Trade. Het collectieve arbeidscontract dat de Fair Tradeplantage in Ghana sloot met zijn werknemers heeft namelijk een precedent geschept. Toen de vakbonden een jaar later onderhandelden met gewone plantages dwongen ze hetzelfde salaris en dezelfde arbeidsvoorwaarden af."

Fair Trade zorgt er ook voor dat de financiële positie van de boeren en de arbeiders op de plantages is verbeterd. Ze kunnen makkelijker en meer krediet krijgen van banken en zijn minder afhankelijk van lokale geldleners die vaak woekerrentes rekenen. Dat geld investeren ze weer in extra koeien of nieuwe meubels.

"Als je alle gevolgen overziet en denkt aan het verhaal dat Fair Trade aan de consument vertelt je betaalt iets meer maar dat geld komt direct bij de boeren en arbeiders terecht dan is dat niet of slechts ten dele waar", zegt Ruben. "Het verhaal over de indirecte positieve effecten is gecompliceerder en past niet op de achterkant van een pak koffie."

In organische teelt ligt volgens Ruben de toekomst. De Fair Tradeboeren die organisch verbouwen hebben wél een flink hoger inkomen dan gewone boeren. De prijs voor biologische producten ligt veel hoger en deze markt is de afgelopen vijf jaar veel sneller gegroeid dan de Fair Trademarkt. Supermarkten in Groot-Brittannië en Zwitserland hebben bijvoorbeeld al speciale biologisch merken ontwikkeld.

Zeker wat koffie betreft ziet Ruben kansen voor de organische teelt. "Op de koffiemarkt richt de concurrentie zich veel meer op smaak. Mensen willen steeds luxere koffie, met allerlei verschillende smaken. Daar wordt door branderijen veel aan gedaan. Voor Fair Tradeboeren is daar nog veel vooruitgang mogelijk."

Gewone boeren profiteren van ook van Fair Trade Ruben, Ontwikkelingseconoom

In 1988 hebben SOS Wereldhandel en ontwikkelingsorganisatie Solidaridad het Max Havelaar keurmerk in het leven geroepen, om boeren een eerlijke prijs voor hun producten te geven. Het keurmerk was aanvankelijk alleen op koffie te vinden, maar inmiddels staat het ook op talloze andere producten.

Het idee sloeg aan in het buitenland, en in 1997 richtte Max Havelaar samen met twintig ander landen de Fair Trade Labelling Organisation (FLO) op, een wereldwijd duurzaamheidskeurmerk.

Dit keurmerk geldt inmiddels voor 570 producenten in 57 ontwikkelingslanden, die samen zo'n 900.000 families van boeren en arbeiders vertegenwoordigen.

Fair Trade is eigenlijk een combinatie tussen handel en ontwikkelingswerk. In tegenstelling tot veel andere bedrijven, gaat Fair Trade met handelspartners contracten aan voor de lange termijn en verwacht dat zij dat ook doen met hun boeren en werknemers. Het doel is die producenten in staat te stellen zich 'duurzaam te ontwikkelen'.

In samenwerking met ontwikkelingsorganisaties helpt Fair Trade met het verbeteren van de oogst en het bijhouden van administratie. Boeren en werknemers worden gestimuleerd om zich te organiseren.

De verkoop van Fair Trade producten is in de afgelopen decennia aanmerkelijk gestegen tot 1,6 miljard euro in 2006. In juli maakte Verkade bekend dat vanaf begin 2009 zijn totale chocoladeproductie gemaakt is van Fair Trade cacao.

Een boer verzamelt koffiebonen in Brazilië. Als 30 procent van de boeren in een gebied aan Fair Trade levert, dan betalen handelaren de andere boeren dezelfde prijs, vertelt ontwikkelingseconoom Ruben.

Toon Beemsterboer

(c) NRC Next 2008 alle rechten voorbehouden